

“Om du ska kräva rättigheter så finns det ju skyldigheter”

- lärarstudenters syn på politiskt deltagande och medborgarskap

Sebastian Abrahamsson

Daniel Cedenheim

**Examensarbete 15 hp
Lärarprogrammet
Institutionen för individ och samhälle
Höstterminen 2019**

Arbetets art: Samhällskunskap för ämneslärare 61-90p

Titel: “Om du ska kräva rättigheter så finns det ju skyldigheter” - lärarstudenters syn på politiskt deltagande och medborgarskap.

Engelsk titel: “If you’re going to demand rights then there are obligations” - teacher students’ view on political participation and citizenship.

Sidantal: 22

Författare: Sebastian Abrahamsson & Daniel Cedenheim

Examinator:

Datum: oktober 2019

Sammanfattning

Syftet med denna studie är att med hjälp av modeller om medborgarskap undersöka blivande gymnasielärares syn på medborgarskap och politiskt deltagande i förhållande till sig själva och deras framtida elever. Studien berör blivande lärares föreställningar kring fyra områden; politiskt deltagande, medborgarskap, kontroversiella ämnen och politisk aktivism samt undersöker förväntningarna som de har på elever utifrån dessa fyra huvudpunkter.

Materialet har samlats in genom kvalitativa samtalsintervjuer med fyra stycken blivande gymnasielärare utifrån en semistrukturerad modell. De har därefter analyserats med hjälp av olika kärnfrågor och de fyra områden – som presenterats ovan – med ursprung från Isin & Turners modeller för medborgarskap. Kärnfrågor i detta fall är de frågor i intervjuguiden (Se Bilaga 2) som baserats på de frågeställningar som studien bygger på. Svaren har sammanfattats och presenterats i en tabell där varje respondents svar har jämförts med varandra för att synliggöra återkommande mönster och föreställningar.

Resultatet visar både likheter och skillnader mellan respondenternas och utifrån detta identifieras en idealtyp för hur medborgaren bör se ut baserat på återkommande gemensamma föreställningar. Svaren jämförs även med Isin & Turners (2002) liberal och deras republikanska modell. Svaren kan inte sammankopplas helt till varken liberal eller republikansk modell utan hamnar i ett mellanläge.

Nyckelord: *politiskt deltagande, medborgarskap, politisk aktivism, kontroversiella ämnen.*

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till de respondenter som har valt att ställa upp på intervjuer gett oss innehållsrika svar och en givande diskussion, vilket har möjliggjort studien. Ett stort tack riktar vi även till er som valt att ställa upp på testintervju.

Vi vill även tacka vår handledare Kurt Wicke som gett oss stöd och inspiration under skrivandets gång. Detta genom många intressanta, givande, lärorika diskussioner och perspektiv.

Vi hoppas att du som läser studien finner den intressant och fruktbar samt att den kan leda till ytterligare studier inom ett ämne som har mycket att ge i dagens läge såväl som i framtiden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Förord	3
Innehållsförteckning	4
1. Inledning	6
1.1 Syfte.....	6
1.2 Frågeställningar	6
1.3 Bakgrund	6
1.3.1 Medborgarskap	7
2. Tidigare forskning	8
2.1 <i>Citizenship: a very short introduction</i>	8
2.2 <i>Learning for democracy: The politics and practice of citizenship education</i>	8
2.3 <i>Att göra en demokrat</i>	9
2.4 <i>Readiness and resistance - newly arrived adult migrants' experiences, meaning making, and learning in Sweden</i>	9
2.5 <i>Medborgarskapande för ett nytt millennium - Utbildning och medborgarfostran i 2000-talets Sverige</i>	10
2.6 <i>Summering av tidigare forskning</i>	10
3. Teori	10
3.1 <i>Liberalt medborgarskap</i>	11
3.2 <i>Republikanskt medborgarskap</i>	12
4. Metod	13
4.1 <i>Datainsamling</i>	13
4.2 <i>Genomförande av intervjuer</i>	13
4.3 <i>Kärnfrågor</i>	14
4.4 <i>Urval</i>	15
4.5 <i>Bearbetning och analys</i>	15
4.5.1 <i>Steg 1: Sammanfattning av material</i>	15
4.5.2 <i>Steg 2: Identifiering av mönster och föreställningar</i>	16
4.5.3 <i>Steg 3: Jämförande av intervjuer</i>	17
5. Resultat och analys	17
5.1 <i>Uppfattning av politiskt deltagande</i>	17
5.2 <i>Förväntningar på elever som medborgare</i>	19
5.3 <i>Syn på kontroversiella ämnen</i>	20
5.4 <i>Bild av politisk aktivism</i>	21

6. Slutsats	23
6.1 Tankeföreställningar bland svar	23
6.2 Medborgaren utan skyldigheter	24
6.3 Medborgaren utifrån Isin & Turners modeller om medborgarskap	25
7. Diskussion	25
7.1 Återkoppling till tidigare forskning.....	25
7.2 Val av modeller.....	26
7.3 Val av respondenter.....	26
7.4 Val av metod.....	26
8. Vidare forskning	27
9. Avslutning	27
Referenslista	28
Bilaga 1 - Missivbrev	29
Bilaga 2 - Intervjuguide för semi-strukturerad intervju	30
Bilaga 3 - Tabeller för analys	31
<i>Tabell för politiskt deltagande</i>	31
<i>Tabell för elever i eftergymnasial tid</i>	31
<i>Tabell för kontroversiella ämnen</i>	31
<i>Tabell för politisk aktivism</i>	32
Bilaga 4 - Tabell för sammanställning av svar	33

1. Inledning

Utbildningen ska främja elevernas utveckling till ansvars-kännande människor, som aktivt deltar i och utvecklar yrkes- och samhällslivet [...] Skolan har uppgiften att till eleverna överföra värden, förmedla kunskaper och förbereda dem för att arbeta och verka i samhället. Skolan ska förmedla sådana mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensramen i samhället och som utgår från grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som alla omfattas av. (Skolverket, 2017, s. 2–3)

Framtidens medborgare formas av lärare och därmed vilar ett stort ansvar på lärares axlar. Deras uppdrag att fostra elever är både komplext och diffust. I samband med detta behöver läraren även förhålla sig till styrdokumentet och i värdegrunden finns en bild som talar om för denne hur hen skall fostra sina elever i samband med flera olika egenskaper som ligger i fokus. Ett dilemma är att läroplanen är öppen för tolkning och det finns därmed ingen ensidig och självklar bild av hur den medborgare som läraren uppmanas att fostra till skall se ut. Detta innebär att lärare förmedlar sin egen tolkning av läroplanen. Då det i läroplanen lyfts upp egenskaper såsom: *humanism*, *rättskänsla*, *tolerans* och *generositet* är det inte helt självklart vad detta innebär. Snarare rör det sig om varje lärares egna referensramar samt tolkningar av de här begreppen (Skolverket, 2017, s. 1).

I denna studie undersöks blivande gymnasielärare syn på politiskt deltagande samt deras bild av den medborgare de skall fostra sina kommande elever till inför framtiden. Då lärare har rollen att fostra de kommande generationernas medborgare och fokus inte ligger på ett didaktiskt perspektiv rör det sig om en fråga på samhällsnivå snarare än på skolnivå.

1.1 Syfte

Syftet med denna studie är att med hjälp av modeller om medborgarskap undersöka blivande gymnasielärares syn på medborgarskap och politiskt deltagande i förhållande till sig själva och deras framtida elever.

1.2 Frågeställningar

- Hur ser blivande lärares uppfattning av politiskt deltagande ut?
- Hur ser blivande lärares bild av medborgaren ut?
- Hur förhåller sig lärare sett utifrån modeller om medborgarskap?
- Hur ser blivande lärares förväntningar ut vad gäller politiskt deltagande och medborgarskap hos elever?

1.3 Bakgrund

I de studier som tidigare gjorts har medborgarskap undersökts för att kunna sätta en tydlig och gemensam definition baserat på de olika uppfattningar som råder. Bland studier syns olika variabler som anses relevanta för medborgaren och en av variablerna som återkommande har lyfts upp är vikten av det politiska deltagandet. Valet att undersöka just blivande

gymnasielärare är relevant då de fostrar framtidens medborgare och undervisar de elever som är i myndig ålder.

Nedan presenteras några definitioner av medborgarskap för att ge en bild av de olika uppfattningar som finns. Citaten visar på en tydlig koppling mellan medborgarskap och politiskt deltagande; att politiskt deltagande är en komponent av medborgarskap och inte tvärtom. Detta är anledningen till att vi väljer att utgå från medborgarskap för att därefter rikta fokus till politiskt deltagande. Det finns gott om studier som undersöker medborgarskap eller “den goda medborgaren” på olika nivåer men i regel inkluderas dock inte politiskt deltagande (Bellamy, 2008).

1.3.1 Medborgarskap

Bellamy (2008, s. 12–17) menar att medborgarskap utgår från tre komponenter; *membership*, *rights* och *participation*. Han förklarar komponenterna mer genomgående var för sig men summerar dem i efterhand:

Citizenship is a condition of civic equality. It consists of membership of a political community where all citizens can determine the terms of social cooperation on an equal basis. This status not only secures equal rights to the enjoyment of the collective goods provided by the political association but also involves equal duties to promote and sustain them – including the good of democratic citizenship itself.

Bellamy menar alltså att genom en symmetri av de tre komponenterna kan individen på så sätt bli en medborgare och som han själv nämner “pursue our individual lives on fair terms with others” (2008, s. 12–17). Huruvida Bellamy syftar på en demokratisk medborgare eller en “vanlig” medborgare eller om det görs någon skillnad mellan dessa framgår inte.

Isin & Turner (2002, s. 105) förklarar begreppet medborgarskap utifrån tre definitioner varpå citatet nedan visar på den synvinkel som inkluderar politiskt deltagande:

The first and perhaps the most familiar meaning of citizenship is in fact the seminal one. In both ancient and modern republics and democracies, a citizen has been a person with political rights to participate in processes of popular self-governance. These include rights to vote; to hold elective and appointive governmental offices; to serve on various sorts of juries; and generally to participate in political debates as equal community members.

Isin & Turner presenterar alltså exempel på politiskt deltagande i form av rätten att rösta, delta i jury eller att delta i politiska debatter.

Trots att Isin & Turners verk är från år 2002 är det fortfarande relevant. De modeller som boken förklarar täcker flera områden och redogör för både den historiska utvecklingen samt hur det ser ut i modern tid. I boken visar de på en tydlig koppling mellan medborgarskap och det politiska deltagandet utifrån de modeller vi valt.

Sammanfattningsvis har vi ovan presenterat olika verk som undersöker medborgarskap och trots att de skiljer sig från varandra finns flera likheter. Framförallt det faktum att politiskt deltagande – oavsett form – har betydelse. Det ses av vissa som en rättighet och av andra som en skyldighet. Längre fram i rapporten kommer vi att undersöka just olika synsätt på politiskt deltagande samt vilken roll de spelar för medborgaren.

2. Tidigare forskning

I följande avsnitt kommer vi att undersöka hur tidigare forskning förhållit sig till medborgarskap samt visa ett utforskat fält som råder vad gäller studier om politiskt deltagande. Detta görs genom en presentation av utvalda artiklar som om medborgarskap utifrån olika utgångspunkter. I slutet av avsnittet följer sedan en sammanställning av de olika artiklarna.

2.1 Citizenship: a very short introduction

Bellamy (2008) lyfter upp olika sätt att se på medborgarskap så som *democratic citizenship* samt hur politiskt deltagande har förändrats över tid. Nedan följer två delar som är relevanta för det område som studien berör.

På temat om medborgarskap menar Bellamy dels att det oftast förknippas med politiskt deltagande i relation till rättigheter och skyldigheter. Fortsättningsvis är det även valdeltagande och rösträtten som är starkt relaterat till demokratiska processer. Det är givetvis så att en person kan avstå från att faktiskt rösta men att den handlingen visar hur de kan tänkas se på andra skyldigheter (Bellamy, 2008, s. 1–2).

Bellamy (2008, s. 97) argumenterar även för den historiska synen på vikten av politiskt deltagande. Detta görs utifrån den historiska bakgrunden för begreppet “idiot” vilket härstammar från att en individ som fokuserar på privata intressen snarare än de allmänna är en så kallad “idiotes”.

2.2 Learning for democracy: The politics and practice of citizenship education

Flinders och Weinberg (2018) undersöker i sin artikel medborgarskapsutbildning i Storbritannien. Deras studie visar att hos de lärare som undersökts finns det ingen allmän syn på vad medborgarskap innebär varken på teoretisk eller praktisk nivå. Däremot syns drag av en individualistisk syn på det goda medborgarskapet. De presenterar även tre typer av medborgare i artikeln vilket summeras enligt följande:

	The individual citizen	The participatory citizen	The justice-oriented citizen
Nature	Acts responsibly in his/her community. Works and pays taxes. Obeys laws. Recycles, gives blood. Volunteers to ‘lend a hand’ in times of crisis.	Active member of community organisations and/or improvement efforts. Organises community efforts to care for those in need, promote economic development or clean up the environment.	Critically assesses social, political and economic structures to see beyond surface causes. Seeks out and addresses areas of injustice.

		Knows how government agencies work. Knows strategies for accomplishing collective tasks.	
Behaviour	Contributes food to a food drive.	Helps to organise a food drive.	Knows about democratic social movements and how to effect systemic change.
Assumptions	To solve social problems and improve society, citizens must have good character, they must be honest, responsible and law-abiding members of the community.	To solve social problems and improve society, citizens must actively participate and take leadership positions within established systems and community structures.	To solve social problems and improve society, citizens must question, debate and change established systems and structures that reproduce patterns of injustice over time.

(Weinberg & Flinders, 2018, s. 576).

2.3 Att göra en demokrat

Broman (2009, s. 57) har undersökt hur utbildning om demokrati påverkar elevers förståelse och åsikter om just demokrati. Han lyfter upp vad han kallar fem demokratiska förpliktelser:

- att delta
- att intressera sig för demokratiska angelägenheter
- att ha tolerans gentemot minoriteter och andra politiska uppfattningar
- att man känner sig bunden av kollektiva beslut samt
- att man känner solidaritet gentemot andra medborgare.

Denna studie bygger på att genom ett frågeformulär undersöka 318 gymnasieelever vid början samt vid slutet av kursen Samhällskunskap A. Resultaten visar på två saker: det första är att undervisning om politik och demokrati har ytterst lite påverkan på elever. Det andra är att skolan inte kan ses som en *generell* demokratisk socialiseringsagent genom dess lärande om politik och demokrati; snarare en *specifik* sådan eftersom den i vissa situationer och aspekter om demokratisk orientering kan påverka socialiseringen. Broman (2009, s. 222) menar att “skolan förväntas via undervisning om politik och demokrati vara en svag generell men en specifik viktig demokratisk socialisationsagent”.

2.4 Readiness and resistance - newly arrived adult migrants' experiences, meaning making, and learning in Sweden

Abdulla Afrah (2017) har i sin doktorsavhandling undersökt nyanländas upplevelser om meningsskapande och deras erfarenheter av integrationen i Sverige under en tvåårig introduktionskurs. Undersökningen bygger på djupgående intervjuer med tolv personer. Resultaten visar att den etableringskurs de har gått har handlat om att formas till “goda medborgare”. Den goda medborgarens karaktärsdrag bygger på självständighet, uppmuntran till individualism, frihet, jämlikhet, sekularisering, laglydighet, ansvarighet samt att vara en “bra” förälder (s. 26). I kursen beskrivs det svenska samhället som eftersträvansvärt och skiljer sig från “arabiska” värderingar och tankesätt.

2.5 Medborgarskapande för ett nytt millennium - Utbildning och medborgarfostran i 2000-talets Sverige

Magnus Dahlstedt och Maria Olson (2014) lyfter upp två dimensioner av medborgarskap i sin artikel.

Den samtalande och kännande medborgaren där samtalet har en viktig funktion för att medborgaren ska fungera i ett demokratiskt samhälle, vilket kräver en vilja att samtala samt en arena som ger rum för ett samtal. Samtalen är i sig nödvändiga för att utveckla demokratisk kompetens hos främst unga. Kritisk reflektion är i sin tur nödvändigt för samtalen. Utbildningens roll är att främja deliberativa samtal och tillåta allas åsikter; ge utrymme för egen talan samt reflektion till andras talan.

Den entreprenöriella och viljande medborgaren bygger på att utbildningen behöver anpassas för arbetslivets förändringar och behov. Det handlar även om ett inkluderande av entreprenörskap i utbildningen där Dahlstedt & Olson lyfter läroplanen för gymnasieskola som exempel. För att skapa en sådan medborgare behöver utbildningen “frammana en vilja hos den enskilda att ständigt söka efter nya utmaningar och nya möjligheter att investera i”. Den här typen av medborgare tillskrivs egenskaperna görande och viljande – “en vilja att omsätta idéer till handling (2014, s 18)”.

2.6 Summering av tidigare forskning

I de ovannämnda studierna har medborgarskap undersökts utifrån olika perspektiv. Studierna har berört minskat politiskt deltagande, nyanländas uppfattning av medborgarskap samt vad som utgör en demokratisk medborgare. Det framgår att det råder ett tomrum vad gäller studier om medborgarskap i förhållande till politiskt deltagande. Vissa av studierna berör antingen det ena eller det andra och i de fall där båda berörs är studierna väldigt få. Än mindre har det undersökts på en skolnivå och då lärare formar nästa generations medborgare blir det relevant att veta hur dessa medborgare formas. Inte heller i förhållande till liberala eller republikanska medborgarskapsmodeller.

Det har gjorts studier kring politiskt deltagande men det råder fortfarande oklarheter kring hur det tolkas. Det finns idag flera definitioner och gränser kring vad politiskt deltagande innebär samt vilka skyldigheter som gäller för medborgaren. Detta kopplat till att lärare ämnar fostra elever till medborgare. I detta fall till en viss typ av medborgare. Dilemmat för lärare är att det råder skilda meningar kring definitionen av medborgaren samt förväntningarna på den. Utan en tydlig bild av hur medborgaren ser ut samt vilka egenskaper denne bör besitta blir det problematiskt att uppfylla lärarens fostransuppdag. Detta innebär inte nödvändigtvis att lärare måste ha en enhetlig bild av medborgaren utan snarare att lärare bör vara medvetna om vilken typ av medborgare de fostrar elever till.

3. Teori

De två valda modellerna för medborgarskap – som legat till grund för de modeller vi konstruerat för vår analys – är den liberala modellen och den republikanska. Modellerna har

valts ut för att de kan ses som motpoler till varandra vad gäller frågan om medborgaren samt hans roll i politiskt deltagande. Studien kommer endast att beröra den liberala och den republikanska modellen och avgränsas från de övriga som tas upp av Isin & Turner (2002) då dess är modellerna som flest länder har inslag av samt att de skiljer sig markant på flera olika variabler.

De modeller vi valt beskriver idealtyperna för respektive modell. Det finns självklart underkategorier och det går att tala om liberal-republican (och vice versa) vilket visar att det är ett komplext område. Isin & Turner (2002, s. 146) belyser detta i följande citat:

One may be a republican *and* a liberal, on this view, and there are reasons to think that republican-liberalism is an especially attractive political philosophy. Still, to speak of *republican-liberalism* is to acknowledge, first, that republicanism and liberalism are not one and the same, and, second, that there are more and less republican forms of liberalism.

Vi har valt att begränsa oss till just liberal och republikansk modell för att arbetet inte skall bli för omfattande och för att det kan bli komplext med allt för många undergrenar och kategorier. Istället har vi valt att rikta in oss på två av de större modellerna.

3.1 Liberalt medborgarskap

I följande citat presenteras en övergripande sammanfattning av den liberala medborgaren utifrån Isin & Turner (2002, s. 137). Här framgår centrala delar så som relevanta egenskaper och förhållandet till ansvar för medborgaren.

Liberal citizens are thus left to their own devices without much guidance from the state. They must decide for themselves how to use their constitutionally secured freedoms. Along with their fellow citizens – subject to their influence, perhaps, but not their coercion – they must make up their own minds about what to think, what to value, whether and how to worship, and how to structure their relationships with other individuals, groups, and the state itself.

Medborgaren kan inom den liberala modellen ses som en juridisk term för en person som tillhör ett visst samhälle. Grundprincipen för den liberala modellen är individperspektivet. Medborgaren är en självständig individ som bland annat har rätten till åsikts- och yttrandefrihet och gör även egna livsval eftersom individen är rationell. Staten bör ha så lite makt som möjligt där dess främsta roll är att garantera individen förutsättningarna för deras frihet och även garantera dess säkerhet. Huvudprincipen är att individen själv skall ha friheten att kunna delta eller avstå utan att behöva känna en skyldighet (Isin & Turner, 2002, s. 132).

Isin & Turner (2002, s. 133) lyfter även John Stuart Mills syn på individen som illustrerar ytterligare den autonomi som utgör kärnan av modellen. Enligt Mill är det individens frihet som innefattar dess tankar, tro och uttryck som utgör sociala framsteg. Vidare är det upp till individen att själv agera utifrån sina privata intressen. Däremot kan staten tillåtas reglera aktiviteter som skulle kunna påverka andras intressen.

Eftersom individen är fri att fatta egna beslut och bestämma vilka tankar och åsikter den erhåller finns det inget krav på att engagera sig politiskt. Det är alltså individen som väljer fritt om den vill delta i det politiska eller inte. Isin & Turner (2002, s. 137) menar att den liberala medborgaren väljer att engagera sig politiskt för att antingen maximera sin egen vinst eller frihet. Det politiska deltagandet kan variera i olika grader. Allt från ett aktivt deltagande till att endast rösta i särskilda val eller se på kvällsnyheterna kan ses som deltagande.

3.2 Republikanskt medborgarskap

Isin & Turner (2002, s. 146). sammanfattar några av de centrala aspekterna för den republikanska medborgaren med följande citat: “*Publicity* – the condition of being open and public rather than private or personal – and *self-government* thus seem to be the essential elements of republicanism”.

Den republikanska modellen är vanligtvis ställd gentemot den grekiska modellen av demokrati. I korta drag kan den grekiska modellen anses vara direktdemokratiskt där medborgarna direkt deltar i de beslut som fattas. Medborgarna är med och diskuterar tillsammans och bestämmer således över vilka beslut som görs. Den romerska varianten – republikanism – har sina likheter till detta i och med att medborgarna får rösta och delta i politiska samtal. Skillnaden är att medborgarna inte direkt fattade besluten vilket var senatens uppgift (Bellamy, 2008, s. 31–36).

En skillnad mellan den liberala och republikanska modellen är medborgarens roll. I den liberala modellen är medborgaren en fri individ som gör sina egna val medan medborgaren inom den republikanska modellen snarare är en som aktivt engagerar sig i och för gemenskapen. Det finns en högre förväntan på att medborgaren skall delta i politiska aktiviteter och frågor (Isin & Turner, 2002, s. 147–149).

Precis som avsnittets inledande citat lyder finns det en ytterligare skillnad mellan modellerna som har att göra med det privata och det offentliga. I republikansk modell förespråkas det sistnämnda och bygger på att det offentliga livet för människor tillsammans. En viktig del är att primärt fokusera på allmänhetens bästa vilket kräver att medborgarna kan bortse från sitt eget privata intresse (Isin & Turner, 2002, s. 147).

På grund av den skilda synen på medborgarens roll inom den republikanska modellen existerar det alltså en moralisk aspekt. Det går att klassificera en medborgare som god eller ond eftersom medborgare/medborgarskap är mer än en juridisk term. Den goda medborgaren är någon som sätter allmänhetens intresse framför sitt eget och ser vardagliga ting som att betala skatt, följa trafikregler och mycket mer som ett ansvar (Isin & Turner, 2002, s. 150).

Dessa skyldigheter eller förväntningar kan även ses i mer liberala länder. Jury duty – skyldigheten att delta i en jury – och valplikt är två saker som kan synas i en del länder vilket kan illustrera hur det går att blanda ihop modellerna (Isin & Turner, 2002, s. 139).

Det är viktigt att tillägga att de två modellerna är någorlunda generaliserande i presentationen och att vi använder oss av två idealtyper och spänningsförhållandet mellan dem. Det går dock

även att se dessa huvudtankar inom andra modeller såsom *liberal-republican* och *liberal-communitarian*. Det är med andra ord inte fack utan bör snarare ses som något flytande.

4. Metod

I följande avsnitt redogörs det för vilken metod som har använts för insamlandet av data. Avsnittet innehåller även argument som motiverar till varför just dessa tillvägagångssätt har varit mest lämpliga samt vilka avgränsningar som gjorts.

4.1 Datainsamling

Datainsamlingen har gjorts genom semistrukturerade samtalsintervjuer. Anledningen till att denna metod har ansetts vara mer passande än till exempel kvantitativa metoder är för att studien har krävt mer utförliga svar från respondenterna. Genom kvalitativa intervjuer kan vi undersöka tankemönster och föreställningar hos respondenter. Intervjuer skapar även möjligheten för spontana reaktioner hos respondenten vilket kan vara svårare att uppnå vid kvantitativa undersökningar då respondenten kan ha mer betänketid och ge ett mer objektivi svar (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Towns & Wängnerud, 2017, s. 274). Den kvantitativa undersökningen är mer begränsad till kortare svar och lämpar sig bättre för studier som kräver större volym vad gäller antalet respondenter. En ytterligare fördel med samtalsintervju är möjligheten till uppföljningsfrågor ifall något svar har behövt utvecklas (Esaiasson et al., 2017, s. 260).

De potentiella nackdelar som samtalsintervjuer kan medföra är risken för subjektiva tolkningar vilket kan leda till att analysen inte blir transparent. Risken att tillskriva intervjupersonerna föreställningar och tankemönster som de inte har på grund av att texten har tolkats på ett visst sätt kan påverka validiteten. Detta kan förebyggas genom att vi är två som analyserar texterna och därför har två olika perspektiv samt att tolkningarna förstärks med hjälp av citat (Esaiasson et al., 2017, s. 325).

4.2 Genomförande av intervjuer

Då intervjuerna har varit av semistrukturerad modell har det gett mest utrymme för att intervjupersonerna själva får stå för den huvudsakliga delen av diskussionen. Semistrukturerade frågor förhindrar även att personerna styrs för mycket av frågan vilket är en risk med för strikta ramar. Istället har intervjun bestått av relativt öppna frågor med fokus på *vad* och *hur* samt frågor som inte har varit av ja/nej-karaktär (Esaiasson et al., 2017, s. 274).

Intervjuguiden (Bilaga 2) har fungerat som ett komplement för att veta vilka frågor som skall besvaras explicit snarare än som en guide. Den inledande frågan har fått styra samtalen och ifall någon fråga sedan inte har besvarats eller om samtalet hamnat för långt ut på sidospår har de andra frågorna använts för att återgå till de kategorier som varit målen från början. Huruvida frågan har besvarats har avgjorts genom att vissa frågor i intervjuguiden är kursiverade då dessa är direkt kopplade till frågeställningarna. Har någon utav dessa frågor besvarats har vi således fått ett svar som kan kopplas till vår frågeställning.

För intervjuerna har vi med hjälp av programansvarig kunnat maila ut missivbrev till en klass samt att vi även – på grund av lågt deltagarintresse – har kontaktat tidigare kurskamrater. På så sätt har vi använt oss utav ett bekvämlighetsurval på grund av att vi haft begränsad tid och svar. Intervjupersonerna har sedan blivit intervjuade enskilt i grupprum på en högskola där en av författarna har ställt frågor medans den andre fört protokoll. Vid vissa tillfällen har vi kompletterat varandra med frågor ifall något har varit ottydligt eller behövt fyllas i.

4.3 Kärnfrågor

Nedan presenteras en tabell som skapats som en konkretisering av Isin & Turners modeller. Målet är att synliggöra en koppling mellan modellerna utifrån de kärnfrågor vi använt i de intervjuer som gjorts. Utöver dessa har även politisk aktivism och kontroversiella ämnen utgjort två delar av intervjuguiden. Detta då kontroversiella ämnen har gett en inblick i respondentens syn på gränser vad gäller politiska samtal och vilka frågor som kan tänkas vara kontroversiella. Detta i sin tur har lett till att de kontroversiella ämnena har kunnat användas som referensram vid diskussionen kring politisk aktivism. Det vill säga att respondenten har fått frågan ifall det är lika godkänt att praktisera politisk aktivism för något som respondenten ansett som ett kontroversiellt ämne som att praktisera det för en mer icke-kontroversiell fråga.

Delen om politisk aktivism har kunnat ge en inblick kring hur respondenten förhåller sig till olika typer av aktivism som kan tänkas vara en av de mer kontroversiella typerna av politiskt deltagande. På detta sätt har vi därefter fått med flera komponenter som har krävts för att sammanställa respondenternas bild kring politiskt deltagande i sin helhet.

Ståndpunkter	Liberal modell	Republikansk modell
Skyldigheter som medborgare	Inga direkta skyldigheter. I modellen ska staten endast garantera medborgarna rättigheter; det är individen själv som väljer hur den vill leva sitt liv.	Medborgare förväntas att engagera sig. Dels är rättigheter garanterade men det krävs även att medborgaren gör något tillbaka.
Förväntningar på medborgare	Det är fritt för individen att forma sitt eget liv, vilka åsikter och tankar den har med mera. Ingen förväntan på medborgaren eftersom det inte finns någon institution som vägleder.	Att aktivt delta politiskt, även utan att förvänta sig något i gengäld. Medborgaren skall sträva efter att vilja bidra utan egen vinning.
Syftet med politiskt deltagande	Att maximera sin egen vinst eller frihet. Den individuella friheten kan även leda till ett engagemang i relation till samhällets intressen.	Syftet med det politiska engagemanget är att det är viktigt för samhället att ha aktiva medborgare som främst agerar utifrån det gemensamma intresset.
Egenskaper som förknippas med medborgaren	Individualism, frihet vad gäller åsikter och val.	Mer intresserad av kollektivet, rättigheter och skyldigheter.

4.4 Urval

Urvalet har bestått av lärarstudenter som studerar med inriktning mot gymnasienivå inom samhällskunskap vilket har varit det enda kriteriet. Detta har delvis varit av bekvämlighetsskäl men även då det har varit svårt att få intresse från yrkesverksamma lärare. Det har dock funnits en skillnad i hur långt studenterna är i sin utbildning vilket kan tänkas ha en påverkan på svaren. Utöver det har andra variabler lämnats åt slumpen såsom kön, ålder och socioekonomisk bakgrund. Tanken med detta har varit att lägga fokus på de variabler som varit mest relevanta vilket i detta fall har varit att intervjupersonen skall vara:

- Lärarstudenter – då detta är den yrkesroll som varit i fokus.
- Ämnesinriktningen samhällskunskap – då det är ämnet som behandlar politiskt deltagande mest inom skolan.
- Gymnasienivå – då eleverna är närmare myndighetsålder än elever på högstadienivå, och således även närmre “vuxna medborgare” vilket är av relevans då frågorna berör medborgarskap och elever efter färdig gymnasieutbildning.

Andra variabler kan självklart ha varit av värde eller ha haft någon form av inverkan på resultatet. Vi har därför valt att avgränsa oss från andra variabler för att kunna endast fokusera på de ovanstående.

Respondenterna har kontaktats via mail och har fått ta del av det bifogade missivbrevet antingen genom en bifogad bilaga eller via muntlig genomgång vid intervjutillfället beroende på hur kontakten har skett. De som blivit kontaktade genom programansvarig har fått ta del av missivbrevet vid det tillfället och de som inte har blivit det har fått en muntlig presentation. Då respondenterna har varit från närområdet och vi sedan innan haft kontakt med några utav dem kan detta tänkas ha haft en inverkan på svaren. Vi har dock valt att inte lägga vikt vid detta då kontakten inte varit så pass nära att det skulle kunna tänkas ha en så pass markant påverkan. Hade det istället varit respondenter som vi haft nära kontakt med hade det kunnat påverka transparensen i den data vi fått in. I detta fall anser vi dock att det inte har gjort det. Risken vid semistrukturerade intervjuer är att respondenterna kan visa en annan tolkning än deras egen. Vi har dock varit intresserade av den bild som de presenterar och vad de faktiskt *gör* i intervjun vilket är det enda vi kan försäkra oss om. Huruvida de gör det vid andra sammanhang är inget vi kan garantera och därför inte heller fokusera på.

4.5 Bearbetning och analys

Nedan följer en redovisning av hur analysen har gjorts steg för steg. Vi presenterar hur all information har behandlats samt hur vi gått till väga för att välja ut och analysera de citat som ansetts relevanta för studien.

4.5.1 Steg 1: *Sammanfattning av material*

I början av analysen bearbetades intervju svaren genom en sammanfattning. Vi sammanfattade hela intervjuerna utifrån de fyra kategorier som legat till grund för intervjun med olika frågor som underkategorier. Modellen användes för alla fyra intervjuerna för att svaren skulle kunna

ställas mot varandra på ett effektivt sätt. Under varje fråga skrevs en sammanfattning av hur respondentens svar på frågan sett ut även om frågan kan ha berörts under flera tillfällen av intervjun. Detta i sin tur gav en tydligare överblick kring helheten i respondentens svar. En sammanfattning är det första steget som rekommenderas av Esaiasson et al. (2017, s. 280) och kallas för koncentrerings; att "pressa samman" långa uttalanden.

- Politiskt deltagande
 - Vad innebär politiskt deltagande
 - Hur ofta bör en utöva det samt relevans
 - Vad finns det för gränser
 - Skyldigheter hos medborgaren
- Elever i eftergymnasial tid
 - Egenskaper hos elever
 - Förväntningar vad gäller politiskt deltagande
- Kontroversiella ämnen
 - Vad är kontroversiellt
 - Hur hanteras det i klassrum
- Politisk aktivism
 - Syn på politisk aktivism
 - Utrymme och syn i skolan

4.5.2 Steg 2: *Identifiering av mönster och föreställningar*

Väl efter koncentreringsen av intervjusvaren skapades tabeller med inspiration från den tabell som Esaiasson et al. (2017, s. 280) föreslår. Den modifierades för att bättre lämpa sig för just den metod som använts i denna studie. En tabell skapades för varje kategori (Bilaga 3): politiskt deltagande, elever i eftergymnasial tid, kontroversiella ämnen och politiska aktivism och under dessa gjordes en ytterligare sammanfattning för att plocka ut kärnan i respondenternas svar. I tabellen lades även en ytterligare tabell till för *nyckelord* och *teman*. Under nyckelord placerades återkommande ord som var utmärkande för varje respondent medan det under teman redogjordes för återkommande ämnen och röda trådar i respondentens svar.

Tanken med tabellerna var att skapa en möjlighet till att jämföra intervjuerna och kunna identifiera potentiella mönster mellan respondenterna. Esaiasson et al. (2017, s. 282) menar att genom kategorisering går det att röra sig mot det mer generella även om det i princip är omöjligt att göra en generalisering med den mängd data som inkommit. Den metod vi använt har varit en modifierad version av *idealtypsmodellen* som gått ut på att identifiera olika idealtyper. Till skillnad från den ordinarie idealtypsmodellen som fokuserar på respondenten själv har den modell som använts i studien istället fokuserat på idealtyper bland respondenternas svar. Dessa typer har sedan använts för att jämföra svaren med varandra och kunna hitta skillnader och likheter.

4.5.3 Steg 3: Jämförande av intervjuer

Väl i steg 3 har en strävan mot det mer generella gjorts. Här har svaren ställts emot varandra för att undersöka likheter och skillnader. Skillnaderna och likheterna som lyfts upp har förstärkts med hjälp av citat för att säkerställa att det inte rör sig om latent tolkning.

Efter jämförandet av intervjuerna har ytterligare en sammanfattning av respondenternas svar gjorts för att ge en gemensam och övergripande bild av de tankemönster och föreställningar som finns. Återigen med utgångspunkt i de fyra kärnfrågor som använts för intervjun. Därefter har vi utifrån den data vi fått in sammanställt svaren i en ytterligare tabell (Bilaga 4) där varje respondents svar har presenterats utifrån kärnfrågorna. Utifrån detta har en idealtyp för hur medborgaren bör se ut skapats baserat på de kriterier som respondenterna har haft gemensamt.

5. Resultat och analys

Nedan följer den analys som gjorts av respondenternas svar. Analysen utgår från de frågor som besvarats med hjälp av intervjuguiden fördelat i följande kategorier; uppfattning av politiskt deltagande, elever i eftergymnasial tid, kontroversiella ämnen och politisk aktivism. I analysen sammanfattas respondenternas svar för att jämföra skillnader och likheter för att synliggöra de föreställningar och tankemönster som framkommit.

5.1 Uppfattning av politiskt deltagande

Det första respondenterna fick frågan om var att själva förklara vad politiskt deltagande innebär för dem. Vid identifieringen av mönster bland svaren syntes både likheter och skillnader.

En återkommande gemensam tanke bland respondenterna var att politiskt deltagande innebär att vara engagerad i ett politiskt parti eller ett förbund; att det även kan handla om ett ställningstagande. Respondent 2 förklarar i citatet nedan hur hen anser att politiskt deltagande kan ske både explicit eller implicit:

Politiskt deltagande kan väl antingen va explicit och implicit, du kan ju engagera dig i ett förbund och aktivt delta för ett politiskt syfte, liksom. Men samtidigt har väl de flesta åsikter om det mesta och det är ju ett politiskt ställningstagande, så från den sekund vi tycker någonting om nåt så tar vi ett ställningstagande så att, delaktighet kan väl ske både inbakat i våra liv men också mer ... men ja vad ska jag säga, mer utstickande genom att vara aktiv i ett förbund liksom. (Respondent 2)

Det finns alltså två olika definitioner på hur politiskt deltagande kan se ut. En explicit definition där det politiska syftet framgår tydligt och en mer implicit definition där det är mer underförstått. Åsikten delas även av Respondent 3 som ger ytterligare ett exempel:

Om man pratar om trafiken till exempel. Hur trafiken ska se ut å hur det ska ... Man kan säga man kanske har åsikter om vägarna, etcetera, men där kommer politiken också in för att olika partier kan ju tycka olika. (Respondent 3)

Bland svaren fanns även likheter vad gäller gränsen för när någonting räknas som politiskt. Respondent 1 anser att det blir politiskt när det handlar om att vilja förändra eller påverka något. Respondent 2 bygger vidare på denna tanke och menar att det är politiskt då det har en

inverkan på individ, grupper i samhället eller samhället i sig. Respondent 3 påstår att det är politiskt när personen är tydlig med att det faktiskt är politiskt. Respondent 4 anser att allting går att koppla till politik.

En av de skillnader som framkommit mellan de intervjuade är att Respondent 3 nämner ytterligare saker till sin definition av politiskt deltagande vilket övriga respondenter inte haft med. Ett av dem är att kunskap kring hur riksdagen och regeringsbildningen fungerar är en av förutsättningarna för politiskt deltagande, likväl hur makt fördelas i samhället. Det verkar således som att Respondent 3 lägger stor vikt vid att ha baskunskaper om hur exempelvis Sveriges politiska system fungerar för att kunna vara politiskt engagerad. Detta delas även i viss mån av Respondent 1 som anser att en politisk medvetenhet bör utvecklas hos medborgare; att de inte skall "rösta i okunskap". Respondent 2 lägger inte lika stor vikt vid detta utan lyfter snarare fram det som ett alternativ för elever; politik bör vara tillgängligt men inte ett krav.

I svaren syntes en gemensam bild av hur ofta medborgaren bör delta politiskt vilket grundar sig i röstning. Alla respondenter har lyft upp röstning var fjärde år som det huvudsakliga och mest vanliga exemplet på politiskt deltagande. Det vill säga att rösta i riksdagsvalet. Respondent 2 belyser även vikten av att rösta i EU-valet. Respondent 1 och 3 fortsätter med att det politiska deltagandet har stor relevans då vi lever i en demokrati.

Demokratiperspektivet skiljs åt i svaren där Respondent 1 nämner demokratin i förbifarten men att det krävs en vilja att delta. Däremot menar respondent 1 att en inte kan kräva rättigheter utan några skyldigheter och anser att det politiska deltagandet är ett sätt att ge tillbaka. Respondent 3 menar däremot att vi måste delta politiskt eftersom vi lever i en demokrati. Hen fortsätter och lyfter fram att demokratin är under hot om vi slutar att delta.

Om vi inte skulle bli engagerade i politiken eller ... det betyder inte att vi ska delta nu i riksdagsval å ha namnlistor och så utan att man faktiskt deltar och ser till att vi bevarar demokratin. Det anser jag är relevant för gör vi inte det, slutar vi bry oss om politik, slutar vi bry oss om att vara delaktiga själv så kommer någon annan ta vår röst så kommer någon annan börja bestämma över oss och kanske även hota hela demokratin och de grundlagar som vi har. (Respondent 3)

Det finns alltså en förväntan på ett formellt deltagande då ett lågt deltagande kan leda till att demokratin i värsta fall kan rasa och bytas ut mot en diktatur.

Respondent 2 och 3 verkar dela åsikt vad gäller i vems syfte politiskt deltagande bör ske. De båda talar om ett individperspektiv och nedan följer ett citat av Respondent 3 för att exemplifiera:

Jag anser att det är viktigt för individen, för människan skull, för sina egna rättigheter för ens frihet att kunna organisera sitt liv som man vill utan att någon annan bestämmer om man skall ha på sig en t-shirt, eller en keps eller en slöja eller glasögon, att någon annan ska bestämma över ens sexualitet och vem man ska älska. Att någon annan ska bestämma över ... allt som man vill får igenom i sitt liv och även för andra. Så... det är viktig för ens egna skull. (Respondent 3)

Respondent 1 skiljer sig dock då hen anser att det i vissa politiska frågor är möjligt att utgå från sig själv och sina intressen men att de flesta frågorna kräver att utgångspunkten är för “den stora massan”. Nedan följer ett exempel som förklarar hur Respondent 1 resonerar kring detta:

Jag tänker väl att man kanske måste, det är väl relevant för den stora massan men man ska väl också ... börja och förstå att det är viktigt för dig själv ... att hur saker går till för du kan inte bara tänka ... att du lever själv i en bubbla. Allt hänger ihop. För individ och för den stora massan. (Respondent 1)

Sett utifrån citatet ovan verkar Respondent 1 anse att medborgaren bör utgå från sig själv till en början; därefter sträva efter ett samhällsperspektiv beroende på vad “den stora massan” innebär. I detta fall kan det dock antas att den stora massan är samhället då hen anser att individen är en person i en bubbla och bör sträva efter att förstå att det inte kretsar endast kring en själv utan något större.

En åsikt som skiljer sig bland svaren är synen på skyldigheter vad gäller politiskt deltagande. För att inte låta vår egen tolkning styra har vi valt att inte anta att respondenterna ser elever och medborgare som densamma. Trots att respondenterna har fått resonera kring skyldighet både vad gäller medborgare och elever så har svaren kring dessa två inte visat på några skillnader. Det framgår alltså inte om respondenterna gör skillnad på elever och medborgare. Svaren skiljer sig däremot respondenterna emellan vad gäller skyldigheter generellt. Respondent 1 är den enda som uttrycker att det finns skyldigheter hos medborgare medan Respondent 2 och 3 snarare anser att det är en valfrihet. Nedan följer ett citat från Respondent 1 om synen på skyldighet hos medborgare:

Det är väl som med allt politiskt och demokrati, att om du ska kräva rättigheter så finns det ju skyldigheter och vill man ha vissa saker utav ett samhälle vissa tryggheter eller vad man nu tycker är viktigt ... eh, då måste man ju också ... det måste också komma vissa skyldigheter och en skyldighet kanske är, att leva i en demokrati, är att vara deltagande. (Respondent 1)

5.2 Förväntningar på elever som medborgare

Den andra frågan som respondenterna fick till sig var hur de såg på sina blivande elever efter det att eleverna avslutat sin utbildning och tagit studenten. Respondenterna fick tala fritt om sina förväntningar på eleverna som blivande medborgare samt vilka egenskaper de hoppades kunna utveckla hos dem.

De egenskaper som synliggjordes mest var medvetenhet och kritiskt tänkande vilket var den största likheten mellan respondenternas svar. Trots att de tycks skilja sig kring vad som är kritiskt tänkande. Eleven förväntades ha en stor frihet av alla respondenter även om den kanske ansågs viktigare enligt Respondent 2 och 3 som lade stor vikt vid att elever skulle “tänka fritt snarare än rätt” och att “ha kontroll över sig själva och sitt eget liv”. Respondent 1 lägger större vikt vid egenskaper som ansvarstagande, ödmjukhet och förståelse för andra.

Respondent 4:s svar hänger samman med föregående och säger:

“Framförallt jämlikheten då och att va demokratiska medborgare tycker jag är viktigt också ... Ah men att vara schyssta och snälla och kanske även ... att kunna vara objektiva. (Respondent 4).

Vad gäller förväntningar och skyldigheter hos medborgaren skiljer sig svaren mer markant. Respondent 2 och 3 har liknande åsikter kring skyldigheter där båda menar att det kan finnas en viss förväntan på eleverna men att det inte går att tvinga elever till att delta. Det tycks stämma överens med den syn som respondenterna lyft upp under skyldigheter i det tidigare avsnittet. Nedan följer ett citat från Respondent 2 kring sin syn på ifall det finns någon skyldighet att delta hos elever:

Nej. Just aktivt deltagande så kan man inte vänta sig, men ... man kan ändå förstå vikten av det, sen väljer ju människor olika i sina liv och det kanske är annat de prioriterar så. Det får jag som lärare respektera, det viktiga är väl att de har kunskap om det. (Respondent 2)

Trots att Respondent 3 delar Respondent 2:s åsikter kring friheten hos individen vad gäller skyldigheter verkar hen lägga stor vikt vid att eleverna förväntas delta. En viktig poäng här är även att belysa “kunskap” i detta fall. Det lyfts fram som något enhetligt och ensidigt när det istället innebär “förstå vikten av aktivt deltagande” vilket i sin tur är en uppfattning.

Respondent 3 menar enligt citatet nedan att eleverna bör delta aktivt ifall demokratin hotas:

Vissa kanske engagerar sig i olika partier och det är jättebra, att de vill bli politiker, att de vill påverka högt upp. Medan andra ungdomar att okej de kanske inte har ett jättestarkt intresse för politiken men de är beredda att göra sin röst hörd om demokratin hotas, de är beredda att göra sin röst hörd om något inte står till med deras egna åsikter. De kan tänka sig demonstrera, de kan tänka sig kritisera, och att de är aktiva i debatten, att de kan prata med andra människor, förstå olika åsikter, få olika kunskaper, för jag tror att ju större kunskaper man har desto bättre samhälle får man. (Respondent 3).

Deltagande för demokratins skull är en tanke som även syns i svaret från Respondent 1 som anser att en av skyldigheterna med att leva i en demokrati är att delta.

Alla respondenter lägger stor vikt vid att elever skall få kunskap om politiken för att få en ökad förståelse för hur det politiska fungerar; dock utifrån olika perspektiv. Respondent 1 menar att elever förväntas vara pålästa så att de inte röstar i okunskap och därmed kan engagera sig politiskt i sin vardag. Respondent 2 påpekar att begreppet politik snarare bör utvecklas så att elever förstår innebörden av det samt vad som faktiskt är politiskt. Respondent 3 lägger mer vikt på att elever skall förstå och värna om demokratin samt att vara mer aktiva i debatter; att samtala har stort fokus. Respondent 4 anser snarare att läraren inte kan ha några förväntningar på elever men att denne bör lägga stor vikt vid demokratiska värderingar och att läraren har lyckats ifall elever lever efter dessa värderingar.

5.3 Syn på kontroversiella ämnen

Respondenternas svar vad gäller frågor eller ämnen som anses kontroversiella håller sig någorlunda nära varandra. Exempel på ämnen som lyfts upp är religion, ideologi, *Homosexuell*,

Bisexuell, Transsexuell, Queer, Intersexuell, Asexuell, + för ytterligare läggningar (HBTQIA+) och migration.

När det kommer till respondenternas svar om hur sådana frågor kan hanteras i klassrummen skiljer det sig till viss del. En tanke som de alla har gemensamt är att eleverna ska ges möjligheten att uttrycka sig och få komma till tals men att en gräns bör sättas när det exkluderar eller kränker någon eller vid personangrepp. Alla respondenterna anser att kontroversiella ämnen bör få större utrymme på skolnivå. Både Respondent 2 och 3 menar att det kommer att behövas då eleverna kommer möta kontroversiella ämnen i framtiden och därför bör träna på att debattera och argumentera redan i skolan:

Jag tror inte riktigt på att man skall undvika dem. Jag tror att man ska diskutera. [...] Det är inte bra att stoppa eleverna rakt av. Diskutera ämnen utan ... låt dem diskutera för de kommer få diskutera senare i livet och det vore väldigt dåligt om de inte vet hur man argumenterar sen. (Respondent 3).

Kontroversiella ämnen kräver ju också att kontroversiella åsikter får utrymme och då innebär det att åsikter som är ... som kan upplevas provocerande kommer fram. Det vill säga att möter de det inte i skolan kommer de möta det på en annan plats, de kan ju inte komma ifrån det. Och jag gör dem en vad säger man, en björntjänst i att undvika det liksom. (Respondent 2)

I citaten ovan läggs det stor vikt på att förbereda elever på diskussioner och debatter kring kontroversiella ämnen genom att diskutera det i skolan. Den största skillnaden som framkommer är att Respondent 1 inte verkar vara på samma nivå vad gäller uppmuntran av kontroversiella ämnen. Det betyder inte att hen är emot det men både Respondent 2 och 3 verkar förespråka detta i en större utsträckning. De båda visar även drag av att uppmuntra till att tänja på gränserna vilket kan ses i citatet nedan:

Tycker att kontroversiella ämnen tas upp för lite i skolan, det är någon slags tysthetskultur och ... rädslan av att det skall ske på bekostnad av någon annan. Det här med högt i tak tycker jag bara har ... alltså taket har blivit lägre och lägre i den politiska debatten sedan några år tycker jag (Respondent 2).

Respondent 2 lägger vikt vid att diskussionen kring kontroversiella ämnen i skolan. Hen anser att den i nuläget är alldeles för låg och att det finns en rädsla vid att diskutera det till skillnad från Respondent 1. Hen belyser istället att diskussionen varken är för låg eller för "mild" utan lyfter endast upp vikten av att diskutera det.

5.4 Bild av politisk aktivism

Den sista frågan som respondenterna fick reflektera kring var deras syn kring politisk aktivism. De fick först förklara hur de såg på politisk aktivism samt hur de kan tänkas förhålla sig kring det på skolnivå.

Det fanns en röd tråd i svaren från Respondent 1–3 kring att politisk aktivism har fått en negativ stämpel. Det skiljde sig dock kring anledningarna och det framkom olika exempel på varför stämpeln skapats:

Jag tänker att politisk aktivism ibland kan få en negativ klang men det kan ju faktiskt också vara en ganska fredlig ehm, jag tycker det är en åsikt som man brinner ganska ... väldigt starkt för eller tycker väldigt starkt om som man vill driva utan att det nödvändigtvis måste vara en våldsam aktion (Respondent 1).

Det är ju ... ett ord som jag tror har fått en negativ klang i debatten asså just aktivism, för att en liten grupp människor kanske har förbrukat sin demonstrationsfrihet genom att bruka asså våld, kasta sten mot poliser å allmänheten och att ... ah, att det har resulterat i skadegörelse liksom, typ AFA till exempel har ju många gånger ... haft såna, vad kallar man det ... antirasistiska aktioner typ liksom där de har ... då har ju aktivism fått en negativ klang. (Respondent 2).

Politisk aktivism kan vara något väldigt bra ... för att visa att makten kan inte alltid trycka ned den lilla människan, att vi kan också göra vår röst hörd ... och på olika sätt. Men det kan också vara väldigt farligt om någon anti-demokrati utnyttjar folkets vrede för att använda det till sin politiska agenda och försöka skapa kaos i samhället. (Respondent 3).

Det som framgår av citaten ovan är att det finns en gemensam bild av att aktivism ofta förknippas med en negativ syn men att det finns en skillnad syn på orsakerna till detta. Med andra ord ses aktivism som en mer radikal typ av deltagande till skillnad från de formella såsom röstning eller ungdomsförbund. De var däremot enade om att aktivism trots detta i vissa fall kan vara ett fredligt sätt att uttrycka sin åsikt. Respondent 2 lyfte upp att politisk aktivism kan delas in i två läger: missbrukare och icke-missbrukare; vilket verkar stämna för de andra respondenterna med. Gränsen tycks gå vid våld för samtliga respondenter. Vilken typ av våld tycks dock skilja respondenterna åt.

Respondent 4 svarar någorlunda likt som de övriga respondenterna. En skillnad är att hen talar mer om att vara politiskt aktiv:

Många av oss är nog aktiva på sitt sätt men man kanske är det på olika nivåer. Vissa är ju jätteaktiva ... som är med i ungdomspartier eller e väldigt insatta i frågor eller kanske debatterar mycket på internet och så vidare, då skulle jag säga att man är väldigt aktiv. (Respondent 4).

Svaren skiljer sig mer när det rör sig om skolnivå och hur de som lärare skall förhålla sig kring till exempel skolstrejk. Respondent 1 menar att det är en demokratisk rättighet att få strejka och att det finns vissa frågor som är mer tillåtna att strejka kring och vissa som inte är lika godkända. Respondenten nämner exemplet miljö (mer godkänt) kontra vit makt (mindre godkänt) och menar att detta är på grund av att vit makt är ideologiskt. Respondenten menar att strejk är godkänt så länge det inte är ideologiskt.

Respondent 2 menar däremot att då det är fritt att gå i gymnasiet så kan hen inte förhindra någon form av strejk. Om skolstrejk godkänns bör all form av strejk godkännas. Hen fortsätter och påpekar att strejk kan ge kunskaper som inte kan läras ut i skolan och kan därför vara nyttigt men hen anser att som lärare bör en förhålla sig neutralt till strejk.

Respondent 3 verkar delar vissa tankar med Respondent 2 då hen menar att gymnasiet är frivilligt och därmed kan inte läraren förhindra strejk. Hen menar dock på att läraren bör arbeta med att skapa en förståelse för hur aktivism fungerar. Även lyfta upp varför vissa

demonstrationer är våldsamma och undersöka det. Hen delar också Respondent 2:s tankar kring att all strejk bör vara godkänd oavsett fråga, så länge det är lagligt. Olagligt beskrivs av hen som kränkningar, hets mot folkgrupp eller något som strider mot allas lika värde.

6. Slutsats

I det här avsnittet presenteras de mönster vi identifierat i svaren från respondenterna. Efter detta presenteras även en sammanställd bild av idealmedborgaren. Medborgarbilden har skapats utifrån alla respondenternas svar utifrån olika områden vilket är sammanfattat i en tabell (Bilaga 4). Anledningen till att idealtypen har skapats är återigen inte för att skapa en enhetlig bild av en medborgare som bör följas av lärare utan snarare för att synliggöra återkommande drag och egenskaper som förekommit bland respondenternas svar. Till sist återkopplar vi även till de modeller som legat till grund för vår undersökning.

6.1 Tankeföreställningar bland svar

Bland respondenternas svar har vi tidigare presenterat vissa likheter och skillnader som förekommit för att kunna måla upp en bild av den tankeföreställning som har kunnat identifieras i svaren.

För att kunna få ett grepp kring respondenternas syn kring relevansen av politiskt deltagande har vi först låtit dem tala fritt kring och definiera politiskt deltagande. Väl där syntes vissa likheter i att alla respondenter till en början förknippade politiskt deltagande med att rösta. De menade dock på att politiskt deltagande kan innebära flera saker och att gränsen mellan vad som anses vara politiskt eller ej är en aning diffus. Respondenterna menade på att de flesta åsikter kan vara politiska men svaren skiljde sig även kring var gränsen går. Några exempel var att det är politiskt då det syftar till att förändra något eller har en inverkan på fler än en själv men att även en åsikt kring någonting såsom trafiken kan räcka.

Vad gäller vikten av politiskt deltagande tycks alla respondenter ha en gemensam syn om att det är relevant. De belyser alla att ett icke politiskt deltagande påverkar medborgaren oavsett om hen vill det eller inte vill. Ingen av dem lyfter dock att det är någon form av tvång utan snarare att det finns en förväntan i form av hopp på att medborgaren skall utveckla en vilja att delta. Det har inte framkommit några större skillnader vad gäller synen på skyldigheter hos medborgaren och skyldigheter hos elever; det har däremot varit skillnader vad gäller skyldigheter överlag mellan respondenter. Återigen inte skillnader vad gäller mellan elev och medborgare utan skillnad vad gäller synen på skyldighet respondenterna emellan. Den mest markanta skillnaden var mellan Respondent 1 som menade på att genom att kräva rättigheter medföljer även skyldigheter och Respondent 2 som ansåg att det är individens egen frihet att bestämma och att de enda formella kraven är att följa lagen.

Vad gäller i vems syfte medborgaren bör delta är respondenterna överens om att det till en början kan utgå från medborgaren själv. Vissa förespråkar detta mer än andra medan andra lägger mer vikt vid att medborgaren bör ha i åtanke att hen är en del av ett samhälle. Ansvaret ligger dock återigen på medborgaren och deltagandet är frivilligt.

Respondenterna fick förklara sin bild av hur de hoppas att deras blivande elever är efter deras avslutade gymnasieutbildning både i form av förväntningar vad gäller politiskt deltagande men även vilka egenskaper de hoppas att eleverna tar med sig. Några av egenskaperna som kunde ses i flera av respondenternas svar var *ödmjukhet*, *jämlikhet* och *förståelse för andra*. Egenskaper som nämnts flera gånger av samma respondenter var även *kritiskt tänkande*, *demokratiska värderingar*, *medvetenhet* samt *objektivitet* eller förmågan att se andra perspektiv.

Vi lät även respondenterna reflektera kring politisk aktivism och kontroversiella ämnen för att se vilka ramar som legat till grund för deras syn på politiskt deltagande. De tycks ha en röd tråd kring synen på kontroversiella ämnen och exemplifierade med snarlika frågor där *invandringspolitik* och *miljö* var återkommande. De alla menade på att kontroversiella ämnen bör få ett större utrymme i skolan – vissa lade mer vikt på detta än andra – men att det inte får ske på någons bekostnad.

Synen på politisk aktivism splittrade dock respondenterna då vissa kopplade det med olika saker. Vid vidare diskussion landade de dock i frågan om skolstrejk där synen även här skiljdes åt. Några av respondenterna poängterade att skolstrejk kan leda till en utvecklad kunskap som skolan inte nödvändigtvis kan ge eleverna. Respondenterna synliggjorde även dilemmat kring att elever inte har skolplikt på gymnasial nivå och därför har läraren inte möjlighet att hindra dem. Respondenterna menade på att det finns vissa ämnen som kan uppfattas som kontroversiella att strejka för men landade i att yttrandefrihetsgrundlagen möjliggör att elever skall få ha rätt till sin åsikt oavsett ståndpunkt. Gränsen tycks gå vid våld eller kränkningar.

6.2 Medborgaren utan skyldigheter

Den bild av medborgaren som synliggjorts bland respondenternas svar är en medborgare som de hoppas skall delta men som inte nödvändigtvis har skyldigheten att göra detta. Medborgaren förväntas rösta och om inte förväntas hen åtminstone förstå konsekvenserna av detta. Hen är politiskt medveten och förstår innebörden av detta samt vilken påverkan det kan ha. Medborgaren har rätt till att skolstrejka, det kan även uppmuntras i vissa fall. Rätten att strejka bör ges oavsett i vilka frågor detta görs men bör inte ske våldsamt.

Den medborgare som målas upp ur respondenternas svar är en ödmjuk medborgare som har en jämlik syn och förhåller sig till den värdegrund som förmedlas i skolan. Medborgaren bör enligt vissa även vara demokratisk och dela de värderingar som förknippas med demokratin. I detta fall kan vi anta att det rör sig om den svenska demokratin och läroplanen. Medborgaren besitter en stor frihet att fatta egna beslut och engagera sig i den mån hen vill och har ett kritiskt tankesätt. Medborgaren är öppen för andra åsikter och besitter förmågan att kunna se saker på ett nyanserat sätt och utifrån olika perspektiv. Hen utgår huvudsakligen från sig själv men ser den större helheten och förstår vikten av att tänka “utanför sin egen bubbla” trots att detta inte nödvändigtvis är en skyldighet.

6.3 Medborgaren utifrån Isin & Turners modeller om medborgarskap

Utifrån Isin & Turners (2002) modeller kring medborgarskap går det att se vissa drag bland respondenternas svar. Respondenterna har värderat frihet hos individen och menar att det inte finns några krav kring politiskt deltagande men att det trots detta bör uppmuntras. De anser att medborgaren skall utveckla en vilja till att delta samt förstå att ett icke-politiskt deltagande kan leda till konsekvenser för en själv. Den liberala modellen lyfter upp att det inte finns några skyldigheter hos medborgaren vilket är en åsikt som delvis delas av respondenterna. Dock uttrycker respondenterna att det finns en förväntning vilket stämmer in på den republikanska modellen. Med andra ord går det att se föreställningar som stämmer överens med både den liberala och republikanska modellen. Respondenternas bild tycks snarare placera sig i något slags mellanläge. Förvisso kan det tyckas röra sig om en reproduktion av medborgare. Medborgaren ges en "fri vilja" att forma sig själv så länge hen formar sig efter de egenskaper som är att föredra; en god medborgare som skall besitta en vilja att rösta, att delta politiskt och att vara medveten.

Respondenter talar om kunskap som i många fall kan tänkas röra sig om ett eget ansvar och att medborgaren förstår vikten av att delta trots att det är valfritt. En något överdriven tolkning kan tänkas vara att "du är fri att göra som du vill men gör du inte så här – deltar politiskt, står upp för jämlikhet, skyddar demokratin – kan det få konsekvenser".

7. Diskussion

Syftet med denna studie har varit att med hjälp av modeller om medborgarskap undersöka blivande gymnasielärares syn på medborgarskap och politiskt deltagande i förhållande till sig själva och deras framtida elever. Genom studien har blivande gymnasielärare presenterat skilda såväl som delade tankar kring både politiskt deltagande och medborgarskap. Trots att målet inte nödvändigtvis har varit att identifiera en enhetlig bild har vi lyckats identifiera många likheter såväl som skillnader bland svaren. Alla respondenter förespråkar drag som förespråkas inom den liberala såväl som den republikanska modellen för medborgarskap men producerar snarare drag från flera olika grenar av olika modeller.

Då syftet snarare handlar om att synliggöra föreställningar och tankemönster än att bekräfta något har det på så sätt uppnåtts. Blivande gymnasielärares definitioner och tankar kring politiskt deltagande och medborgarskap har presenterats – såväl deras egen bild samt i relation till framtida elever – och utöver detta har likheter och skillnader identifierats mellan svaren.

7.1 Återkoppling till tidigare forskning

Trots att tidigare forskning inom detta ämne är relativt utforskat går det att göra återkopplingar mellan resultatet i studien och tidigare verk. Flinders & Weinberg (2018) som undersökt medborgarskapsutbildning i Storbritannien menar på att det inte finns en gemensam enhetlig bild av hur medborgaren ser ut mellan lärare vilket stämmer överens med resultatet i vår studie. Vissa drag är återkommande och det går att se likheter men bilden är inte enhetlig och fullt delad.

Samma gäller med Bromans (2009) studie där de demokratiska förpliktelser som presenteras förekommer bland respondenternas svar. Intervjupersonerna har lyft upp aspekter som att delta, ha intresse för demokratin, visa tolerans och även visa solidaritet.

Bland de egenskaper som förespråkats av respondenterna kan vi se kopplingar till Afrahs (2017) studie där karaktärsdrag som värderas högt är individualism, frihet, ansvarighet och jämlikhet. Dessa drag har även implicit såväl som explicit lyfts upp som viktiga av respondenterna. Framförallt jämlikhet och frihet; att få tänka fritt, välja fritt och inte ha krav på sig.

Vad gäller Dahlstedt & Olsson (2014) går det att applicera främst *den samtalande och kännande medborgaren* där viljan att samtala värderas högt. Denna medborgare besitter även egenskaper som kritisk reflektion och att kunna ge utrymme för andras åsikter vilket kan leda till demokratisk kompetens.

7.2 Val av modeller

Ett av de överväganden som gjordes i början av studien var vilken modell som skulle ligga till grund. Isin & Turner valdes då de har bred forskning bakom sig och är en välkänd handbok inom medborgarskap. Väl därefter bestämde vi oss för den liberala och republikanska modellen. I efterhand har vi övervägt att det hade kunnat vara intressant att välja andra modeller eller möjligtvis ha med fler. Bland svaren vi från respondenterna fick kunde vi se flera drag från den kommittära modellen.

En annan tanke vore att ta med undergrenar för de olika modellerna. Då exempelvis *neo-republican* och *participatory republican* härstammar från den republikanska modellen men skiljer sig avsevärt hade det kunnat vara givande att ha med dem. Detta hade kunnat underlätta för att tydligare placera in svaren i någon av modellerna. Istället hamnade svaren i ett mellanläge mellan de två modellerna då gränsen är något diffus.

7.3 Val av respondenter

En av de största utmaningarna med studien var att hitta respondenter som stämde överens med de kriterier vi hade trots att kriterierna var få. Gruppen gymnasielärare med inriktning på samhällskunskap är förhållandevis liten och det var svårt att få kontakt med intresserade potentiella deltagare. Det vi hade kunnat göra för att underlätta detta var att sträcka oss längre ut geografiskt eller att släppa på något av kriterierna för att få en större grupp av potentiella respondenter. Vi anser dock att detta skulle ge en felaktig validitet i svaren då samhällskunskapslärare är de som är främst involverade i undervisning vad gäller politik. Hade vi istället valt att inkludera lärarstudenter som huvudsakligen skall undervisa i andra ämnen skulle det finnas en risk att de inte är lika involverade i forandet av medborgare utifrån ett politiskt perspektiv.

7.4 Val av metod

Vi ansåg att metoden vi valt inte nödvändigtvis var olämplig för vår undersökning utan snarare hade det kunnat vara givande att göra en kvantitativ undersökning för att uppnå en större volym

av respondenter. Problematiken med en kvantitativ metod är dessvärre som vi tidigare nämnt att det är svårt att undersöka föreställningar och bakomliggande tankar bland svaren.

8. Vidare forskning

Vi anser att det finns potential för att vidare undersöka detta område i större skala. Möjligheterna hade varit att dels intervjua en större andel lärarstudenter men även inkludera fler modeller för att skapa tydligare fack och kategorisera svaren.

Det vi från början ville undersöka var synen på den "dåliga" medborgaren då det i olika sammanhang talas om gott medborgarskap eller den goda samhällsmedborgaren. Bilden av den gode medborgaren är något som berörs i tidigare studier men konsekvenserna av att inte uppfylla dessa krav är något som ännu är outforskat. Vi belyser i undersökningen hur blivande lärares idealbild av elever som medborgare ser ut och har även nuddat vid – om än lite – hur blivande lärare förhåller sig till ämnen som anses kontroversiella och som kan strida mot värdegrunden i skolan. Vidare studier hade således kunnat gå djupare in på hur blivande lärare – eller yrkesverksamma – förhåller sig till elever som inte förhåller sig till värdegrund eller inte anammar de egenskaper som läroplanen lyfter upp och som går hand i hand med den "gode" medborgaren.

En ytterligare potentiell väg att gå är att undersöka utrymmet för politisk aktivism som utgår från kontroversiella ämnen. Vi har öppnat upp för en djupare undersökning med vår studie och möjligheten finns att se vilka typer av aktivism som tillåts, uppmuntras samt förebyggs. Frågor att göra undersökningar om hade kunnat vara: Vilka frågor är mer tillåtna att strejka för? Vilka får ett större stöd från skola såväl som samhälle?

9. Avslutning

Den slutsats som vi kan dra är att de blivande lärare vi har intervjuat har något skilda meningar inom vissa frågor men generellt sett en snarlik uppfattning av politiskt deltagande såväl som medborgaren. Det finns vissa gemensamma egenskaper som medborgaren skall besitta och medborgaren är huvudsakligen "fri" att göra som hen vill men den skall helst utveckla en vilja att delta och besitta vissa kunskaper. Respondenterna framstår i sina svar som medvetna om att medborgaren skall få en stor frihet men lägger trots detta vissa skyldigheter på dem såsom att skydda demokratin, stå upp för jämlikhet, förstå konsekvenser av att inte delta.

Respondenterna har resonerat kring kontroversiella ämnen och politisk aktivism; ämnen som kan ses som "heta". Här har vi fått ta del av deras syn på saker som går utanför ramarna för vad som är "okej" eller att föredra. Det framgår dock inte vad som händer med medborgare som inte försvarar demokratin, inte utvecklar en vilja att delta eller inte står upp för jämlikhet. Om de ifrågasätts, förebyggs eller motsägs kan vi då ifrågasätta hur mycket frihet medborgaren egentligen tycks ha? Kanske är det istället så att medborgare har en stor underliggande skyldighet och att blivande lärare inte är medvetna om vad de förmedlar.

Referenslista

- Abdulla, A. (2017). Readiness or resistance?: Newly arrived adult migrants' experiences, meaning making, and learning in Sweden. Diss. Linköping: Linköpings universitet, 2017. Linköping.
- Bellamy, R. (2008). Citizenship: a very short introduction. Oxford: University Press.
- Broman, A. (2009). Att göra en demokrat? - demokratisk socialisation i den svenska gymnasieskolan. Diss. Karlstad: Karlstads universitet, 2009. Karlstad.
- Esaiasson, P., Gilljam, M, Oscarsson, H., Towns, A. & Wängnerud, L. (2017). Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad (Femte upplagan). Stockholm: Wolters Kluwer.
- Flinders, M. & Weinberg, J. (2018). Learning for democracy: The politics and practice of citizenship education. *British Educational Research Journal*, 44(4), 573–592. Hämtad från:
<http://ezproxy.server.hv.se/login?url=http://search.ebscohost.com/ezproxy.server.hv.se/login.aspx?direct=true&db=afh&AN=131205787&site=ehost-live&scope=site>
- Isin, E.F. & Turner, B.S. (red.) (2002). Handbook of citizenship studies. (Första upplagan). London: Sage.
- Olson, M. & Dahlstedt, M. (2014). Medborgarskapande för ett nytt millennium - utbildning och medborgarfostran i 2000-talets Sverige. *Utbildning och Demokrati*, 23(2), 7-25. Hämtad från:
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-115092>
- Skolverket (2017). Läroplan för gymnasieskolan. Hämtad från:
<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/laroplan-gy11-for-gymnasieskolan>

Bilaga 1 - Missivbrev

Hej!

Vi heter Sebastian Abrahamsson och Daniel Cedenheim. Vi studerar på ämneslärarprogrammet på Högskolan Väst med inriktning mot arbete i grundskolans 7–9, svenska och samhällskunskap. För tillfället arbetar vi med vårt examensarbete inom samhällskunskap där vi har valt att inrikta oss på politiskt deltagande och medborgarskap. Vår metod är att genom en kvalitativ studie intervjuar blivande lärare om deras syn på politiskt deltagande och medborgarskap.

Vi skulle vara tacksamma om ni vill ställa upp för ett samtal på cirka 30–45 minuter. Vi ser helst att samtalet kan spelas in för att sedan kunna transkriberas. Vi kommer att se till att endast vi vet vilka som har intervjuats och övriga läsare får endast ta del av det färdiga arbetet där alla namn är fingerade. Då examensarbetet kommer att läsas av studenter, lärare och forskare är deltagandet frivilligt och ni kan när som helst under intervjun avbryta den.

Om ni är intresserade att delta eller undrar mer om vår undersökning kan ni kontakta oss på följande mailadresser:

Sebastian Abrahamsson
seab0003@student.hv.se

Daniel Cedenheim
dace0002@student.hv.se

Handledare:

Kurt Wicke

Universitetslektor och fil.dr. i samhällskunskapsämnets ämnesdidaktik.

kurt.wicke@hv.se

Bilaga 2 - Intervjuguide för semi-strukturerad intervju

- Introduktion: studiens syfte, namn, ålder, utbildning, information om samtycke.
- Anonymitet: hantering av material samt anonymitet.

1. Studentens egen uppfattning

- Definition av politiskt deltagande
 - Vad innebär för er politiskt deltagande?
 - Kan ni definiera politiskt deltagande?
 - När räknas det som politiskt?
- Vikten av politiskt deltagande
 - Hur relevant anser du att politiskt deltagande är som medborgare?
 - *För vem är det relevant?*
 - *Skyldigheter politiskt som medborgare?*
- Gränser och ramar
 - Anser du att det finns några gränser inom politiskt deltagande, i så fall vilka?
 - Inom vilka ramar bör medborgare förhålla sig politiskt?
 - Bättre eller sämre typer av politiskt deltagande?
 - Hur kan en förebygga olika typer av politiskt deltagande som faller utanför ramarna?

2. Elever i eftergymnasial tid

- Förväntningar på elever efter student.
 - *Vad förväntar du dig av dina blivande elever som medborgare efter avslutad gymnasieutbildning?*
 - Vad förväntar du dig av eleverna när det kommer till politiskt deltagande?
- Frekvens och syfte
 - Räcker det att bara rösta?
 - I vilken mängd anser du att eleverna bör engagera sig politiskt?
 - *I vilket syfte anser du att eleverna ska/inte ska vara politiskt engagerade?*
 - *För vem bör elever delta politiskt?*

3. Kontroversiella ämnen

- Kontroversiella frågor
 - Kan du definiera kontroversiella frågor?
 - Hur kan du som blivande lärare hantera dessa i klassrummet?
- Politisk aktivism
 - Hur ser du på elever och politisk aktivism?
 - Hur ser du på ifall elever skulle skolstrejka eller demonstrera?
 - Vad finns det för ramar när det gäller aktivism och till exempel skolstrejk?

Bilaga 3 - Tabeller för analys

Tabell för politiskt deltagande

Definition	<i>Sammanfattning av respondentens definition av politiskt deltagande.</i>
Relevans och frekvens	<i>Sammanfattning av respondentens syn på hur relevant politiskt deltagande är samt hur ofta det bör ske.</i>
Gränser	<i>Sammanfattning av respondentens syn på vilka gränser som finns vad gäller politiskt deltagande.</i>
Skyldigheter	<i>Sammanfattning av respondentens syn på skyldigheter i relation till politiskt deltagande</i>
Nyckelord	<i>Centrala ord, begrepp och uttryck som förekommer i respondentens svar.</i>
Teman	<i>De teman som är återkommande i respondentens svar.</i>

Tabell för elever i eftergymnasial tid

Egenskaper	<i>Sammanfattning av de egenskaper som respondenten anser att elever bör ha vid slutet av sin gymnasiala utbildning.</i>
Förväntningar	<i>Respondentens förväntningar av framtida elevers politiska deltagande</i>
Nyckelord	<i>Centrala ord, begrepp och uttryck som förekommer i respondentens svar.</i>
Teman	<i>De teman som är återkommande i respondentens svar.</i>

Tabell för kontroversiella ämnen

Kontroversiella ämnen	<i>Sammanfattning av respondentens definition av kontroversiella ämnen.</i>
I klassrummet	<i>Sammanfattning av respondentens syn på hur kontroversiella ämnen kan och bör hanteras på skolnivå.</i>
Nyckelord	<i>Centrala ord, begrepp, uttryck som förekommer i respondentens svar.</i>
Teman	<i>De teman som är återkommande i respondentens svar.</i>

Tabell för politisk aktivism

Politisk aktivism	<i>Sammanfattning av respondentens syn på politisk aktivism.</i>
I skolan	<i>Sammanfattning av respondentens syn på utrymmet för politisk aktivism inom skolan.</i>
Nyckelord	<i>Centrala ord, begrepp och uttryck som förekommer i respondentens svar.</i>
Teman	<i>De teman som är återkommande i respondentens svar.</i>

Bilaga 4 - Tabell för sammanställning av svar

Intervjuperson	1	2	3	4
Skyldigheter som medborgare	Om du bor i en demokrati kan du inte kräva rättigheter utan att ha några skyldigheter. På något sätt måste du "ge tillbaka" till ditt samhälle vilket sker genom politiskt deltagande exempelvis. Men i det fallet måste samhället vara öppet för att alla ska kunna delta.	Din frihet att bestämma själv. Svenskar anses vara passiva. Skolan en inkörsport för att kunna delta politiskt. Inga krav formellt utom att följa lagen.	Skyldigheter finns, mot en själv. Har du inte agerat får du vara beredd på konsekvenserna. En skyldighet mot demokratin att förhålla sig mot grundlagarna. Respektera varandras rättigheter, vara jämlika, inte kränka. Att kunna samarbeta, oavsett åsikter.	Finns ingen skyldighet att rösta. Utifrån egna värderingar finns dock en skyldighet. En skyldighet att säga ifrån ifall något går emot ens värderingar. Störst skyldighet emot en själv.
Förväntningar på medborgare	Åtminstone gå och rösta. Inte rösta i okunskap. Bör engagera sig politiskt i sin vardag. Börja på individnivå för att förstå helheten. Därefter samhällsnivå.	Förstå att allt är politiskt. Vidga politikbegreppet. Inga skyldigheter finns. Ge elever kunskap om och tillgänglighet till politik. Tror inte på tvång.	Kunskap om partier, gör sin röst hörd om demokratin hotas. Demonstrera, kritisera, var aktiv i debatter, diskutera med andra och förstå olika åsikter.	Svårt att ha förväntningar på elever. Hoppas på att elever tar till sig och anammar skolans värdegrund. Jämlikhet, demokratiska värderingar.
Syftet med politiskt deltagande	I vissa frågor kan en utgå från sig själv och sina intressen, men för de flesta frågorna kräver det att utgångspunkten är för den "stora massan".	Ens eget huvudsakligen. Demokratiska rättigheten tas för givet. Tänk utanför boxen, du lever i gemenskap. Främst fokus på partipolitik.	Viktigt för individen, människan, för ens egna rättigheter. Friheten att kunna organisera sitt eget liv. Rösta fram för sina egna intressen.	Att säga ifrån främst för ens egen skull men även för vänner och omgivning, samt för samhället. Röstning i syfte för samhälls nivå.
Egenskaper som förknippas med medborgaren	Ansvarstagande, kritiskt tänkande, ödmjukhet, förståelse för andra, förmågan att vrida och vända på information, politisk medvetenhet.	Medvetenhet om livsvillkor, kunskap om liv inte bara begrepp, tänka fritt snarare än rätt.	Kontroll över sig själv och sitt liv. Vara aktiva demokratiska medborgare. Få sin röst hörd. Reflektion och kritiskt tänkande.	Demokratiska värderingar, jämlikhet, vara snälla, objektiva, kunna ta in andras åsikter och omvärdera, byta perspektiv